

Тичина Д.М., старший науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

АНТИГРОМАДСЬКИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ ТА СІМЕЙНЕ НЕБЛАГОПОЛУЧЧЯ ПІДЛІТКІВ - ВАЖЛИВІ НАПРЯМИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ

Важливість вивчення категорії спосіб життя полягає в тому, що в ній виявляються типові для якоїсь групи чи особистості способи життєдіяльності, узяті в єдності з умовами цієї діяльності. У зв'язку з цим важливо враховувати в цілому спосіб життя, а не тільки аналізувати окреме діяння особистості, конкретний акт протиправної поведінки. Між соціальними умовами і конкретним злочином лежить важливий простір - спосіб життя, який є як би передавальним механізмом між соціальним середовищем і поведінкою особистості, в тому числі і злочинною.

На думку академіка В.М. Кудрявцева, хибний спосіб життя здатний не тільки деформувати особистість, а й створити конкретну негативну ситуацію, яка веде до правопорушень [1, с. 185].

Як вважає Ю.М. Антонян, вивчення антигромадського способу життя - це один із шляхів більш глибокого дослідження особистості злочинця і злочинної поведінки, а отже, і вдосконалення запобігання злочинам [2, с. 70].

Виходячи з вищевикладеного, під антигромадським способом життя неповнолітнього слід розуміти типові, обумовлені негативними факторами мікросередовища, віковими та психологічними особливостями, способами і формами життєдіяльності, що формують його антигромадські ціннісні орієнтації й проявляється у поведінці, що відхиляється від соціально-правових норм.

Правильне пояснення антигромадської поведінки підлітка, з'ясування її витоків найбільш повно досягається на основі не тільки врахування характеру вчиненого злочину (злочинів), а й аналізу способу життя неповнолітнього правопорушника в цілому. Це дозволяє виявляти деформацію тих чи інших сфер способу життя, визначити характер негативних впливів на неповнолітнього, прицільно здійснювати запобігання саме на

ранніх стадіях відхиленої поведінки. Крім того, знання способу життя правопорушника дозволяє виявити різні протиріччя, конфліктні ситуації, які не завжди проглядаються при аналізі безпосередньої ситуації вчинення злочину. Тому безпосередні причини злочинної поведінки потрібно шукати в першу чергу в способі життя правопорушника.

При вивченні способу життя неповнолітніх важливо врахувати єдності наступних сфер життєдіяльності: навчально-трудової, сімейно-побутової, соціально-політичної, а також дозвілля.

При організації запобіжної роботи важливо визначити деформовані сфери способу життя, з'ясувати ступінь цієї деформації з тим, щоб комплексно використовувати сили і засоби виховно-запобіжного впливу стосовно до деформованих сфер способу життя з урахуванням місця, часу і характеру проявів негативних факторів.

Заслугує особливої уваги питання про правове визначення стану сімейне неблагополуччя і відповідно про встановлення правових наслідків його констатації. При цьому важливо забезпечення єдності, взаємозв'язку норм кримінального, цивільного, адміністративного, шлюбно- сімейного та іншого законодавства, що стосується сім'ї, виховання дітей, відповідальності батьків і т.п.

Сімейне неблагополуччя - одне з основних обставин, що визначають формування антигромадської спрямованості особистості підлітків і становлення їх на злочинний шлях. На нашу думку, воно розглядається як самостійна підстава для запобігання правопорушенням, учинених неповнолітніми, причому таке запобігання повинно здійснюватися без утисків прав і законних інтересів батьків і дітей.

Система запобігання, в тому числі і запобігання сімейного неблагополуччя, по-перше, повинно спиратися на принцип безперервності запобіжного процесу, аж до вичерпання підстав запобігання; по-друге, повинна відносити до числа суб'єктів, тобто тих, хто порушує норми права, створює загрозу або умови їх порушення, є причиною формування антигромадської спрямованості особистості неповнолітніх; по-третє, у формуванні своєї організаційної структури вона повинна виходити з урахування всіх можливих запобіжних станів об'єкта [3, с. 129].

Оскільки найбільш реальними вимірами об'єктів запобігання можуть бути передделіктний, постделіктний, пенітенціарний і постпенітенціарний, тому основними структурними елементами системи запобігання правопорушенням стають однойменні цим станам напрями.

Виходячи з того, що всі вищезазначені напрями запобігання являють певну цілісність і мають специфіку залежно від їх мети предмета впливу, було б доцільно виділити певні сфери запобігання, зокрема декриміналізацію сімейного неблагополуччя. Такого роду декриміналізація повинна розглядатися як кримінологічна проблема, бо сімейне неблагополуччя є, крім усього іншого, обставиною, що визначає рівень правопорушення неповнолітніх.

Заходи попередження злочинності, орієнтовані на боротьбу з антигромадським способом життя, дозволяють:

а) більш повно враховувати особистісні здібності неповнолітнього правопорушника;

б) своєчасно прогнозувати негативний розвиток особистості, її протиправну поведінку і відповідно приймати необхідні заходи запобігання;

в) утворити систему: запобігання - спосіб життя - особистість;

г) цілеспрямовано попереджати різні типи злочинної поведінки, якій відповідають різні типи деформації способу життя.

Список використаних джерел

1. Кудрявцев В.Н. Правовое поведение: норма и патология. - М., 1982. - 237 с. - С. 185.

1. 2. Антонян Ю.М. Антиобщественный образ жизни как криминологическая проблема // Сов. гос-во и право. - 1981. - № 3. - С. 69-76.

2. Тичина Д. М. Сучасна модель запобігання злочинності неповнолітніх та молоді / Д. М. Тичина // Актуальні проблеми кримінологічної політики в Україні [Текст] : матеріали міжвуз. наук.-теорет. конф. (Київ, 25 квіт. 2012 р.). - К. : Нац. акад. внутр. справ, 2012. - 252 с. - С. 127-131.